Párbeszéd

Ocskó Imre

Közelebb az emberekhez

— Kemény hangú, szigorú küldöttközgyűlést tartott a közelmúltban a fogyasztási szövetkezetek megyei szövetsége. Az elnöknek mi a véleménye: baj van a szövetkezetekkel?

— Sokan hiszik azt, ha határozottan, egyértelműen, keményen fogalmazunk, akkor ott nagy bajok vannak. Gondjaink vannak, több mint kellene, de ugyanezeket elmondhattuk volna szépen körülírva, becsomagolva. Sorra szedhettük volna munkánk minden jó vonását, akár mutatós összképet is rajzolhattunk volna. Szándékunk azonban, hogy a meglevő hibákat kijavítsuk, ennek előfeltétele viszont az egyenes beszéd. Nevén kell neveznünk a gyereket, hogy ráismerjünk.

— Nevezzük nevén: a szövetkezetek egy része nagyobb forgalmat ért ugyan el az előző évinél, de tervét nem teljesítette. Gondolom, a képlet a szokásos: objektív és szubjektív okai vannak.

— Az objektívről ne sokat beszéljünk, mert nem biztos, hogy jó úton járunk akkor. Tény, hogy a paraszti jövedelmek csökkentek az elmúlt évben, tehát kevesebbet vásárolhattak az emberek.

— Gyönge esztendő máskor is volt.

— A vásárlóerő csökkenésére akkor hivatkozhatnánk, ha minden megmaradt lehetőségünkkel éltünk volna. Az igazsághoz — és az objektív oldalhoz — az is hozzátartozik, hogy a makói szövetkezeti áruház a vártnál jobban sikerült, szép eredményei az egész szövetkezeti hálózat áruforgalmi arányait javította. Nekünk mégis arról kellett beszélnünk többek között, hogy kevesebb iparcikket adtunk el, mind adhattunk volna.

— Áruhiány?

— Lett volna miből.

— Nem kereste a vásárló?

— Inkább így a jó: nem nálunk kereste mindig. Más kereskedők jobban igyekeztek megtudni, mi a vevő kívánsága, és talán szebben is kínálták. Nagy tanulság.

— Elgondokodtató, hogy szinte járványszerűen feledkeztek meg a vásárlóról. A sok igényű és egyre válogatósabb vásárlóról. Szatymaz, Szeged, Szentes, Sándorfalva szövetkezete az átlagnál kisebb forgalmat ért el.

— Alapvető kérdés, mennyire tudja átlátni például a Szegedi ÁFÉSZ vezetősége, mi van és mi kell Deszken vagy Bordányban.

— Kell egyáltalán innen bentről látnia?

— Ha a központ magának tart fönn minden intézkedési jogot, akkor kellene. De mivel lehetetlen átlátni, más megoldást kell keresni. Az én véleményem, hogy helyi ügyintézőre van szükség, akinek minden helyi kérdésben dönteni „jogosítványa" van. És képessége is rá. Olyan emberről van szó, aki ott lakik, aki mindent első kézből ismer. És felelősséggel közbeavatkozik, ha kell. Ő tud kapcsolatot tartani a szövetkezet tagjaival, a falu lakóival és a község vezető testületeivel is.

— Új ember, külön státusz, pedig munkaerőhiány van...

— Nyugdíjas is lehet.

— Nem arról van szó, hogy netán elsiették az egyesülést?

— Inkább arról, hogy nem készítették elő megfelelően. Személyi és tárgyi föltételek is hiányoztak itt-ott. És az egyesülés után megfeledkeztek arról, hogy a helyi vezetés föltételeit meg kell teremteni. Legyen a községekben továbbra is intéző bizottság és ellenőrző bizottság is. Azon akartak spórolni, amin csak veszíteni lehet: ha lazul a kapcsolat a tagokkal, abból a szövetkezetnek anyagi kára is származik. A szegedi alapvető baja, hogy mindent belülről akartak irányítani.

— Elég viszonylagos a „belülről". A központ egyik része Szegeden, a másik Szőregen, a harmadik Dorozsmán.

— Még inkább nehezíti a gondokat, de nem azt jelenti, hogy kár volt egyesülni, hanem azt, hogy az egyesült szövetkezet működési föltételeit meg kell teremteni.

— Első parancsolat tehát, hogy legyen jó a vezetés!

— Ez az alapkérdés, de érdemes részleteznünk. A választott vezetőség — az igazgatóság és a felügyelő bizottság — érezzen felelősséget, és aszerint döntsön minden esetben. Ne szülessenek elhamarkodott vagy formális döntések, de minden határozat végrehajtására és ellenőrzésére is legyen erő. Nem hallani közgyűléseken, hogy valaki fölvetné, miért kevesebb a nyereség. Meg kell említenünk a vezető állású dolgozók fokozott felelősségét is. Meggyőződéssel mondom, Vásárhelyen az évek óta gyönge vezetés következménye, hogy évenként több millió forinttal maradnak el az elvárható eredményektől. Folytathatnám a sort az osztályvezetőkön, csoportvezetőkön, területi ügyvezetőkön át, az úgynevezett egységvezetőkig, az egyszemélyes bolttól az áruház vezetőjéig. Ahol következetes, célját tudja és aszerint dolgozik a vezető, ott sokáig nem lehet rosszul kereskedni és rosszul gazdálkodni.

— Szinte keresi az ember a szavakat, mert hirtelen gorombára fordul a fejében a gondolat, ha a leltárhiányokról van szó. Az előző közgyűlésen is hallottunk róla, de javulás majdnem semmi.

— Ez is összefügg a vezetéssel. Ha széthúzódik, ha „bentről" irányítanak csak, a dolgozó nem érzi, hogy felügyelik. Pedig két dologra kell csak figyelni: a bejárati és a kijárati ajtóra. Tudni kell, mit hoztak be a boltba, és amit kivisznek, kifizették-e?

— Kinek a kárára megy a leltárhiány?

— A tagtól az államig, mindenki kárát látja.

— Mondjuk ki: lopásról vagy hűtlen kezelésről van szó sokszor. Arra pedig törvény van.

— Igen, csak bizonyítani nehéz.

— Vagy egyáltalán, aki akarja bizonyítani?

— Megint vissza kell kanyarodnunk a vezetés problémáihoz. Bentről sem ellenőrizni, sem bizonyítani nem lehet. Kimenni sem elég mindig: kint kell lenni. Rövid időn belül ki kell építeni a vezetés új rendjét.

— A szegedi szövetkezet esetében mennyi lehet a rövid idő?

— Fél esztendő. Ha nem, idén újra termeljük a panaszt. Egyáltalán nem igaz, hogy Szegeden nem lehet jó a fogyasztási szövetkezet, inkább az az igaz, hogy a fejlődés kilátásai itt a legjobbak.

— Szó van a közgyűlési beszámolóban a fölvásárlásról, nem a teljes dicséret hangján. Vegyük csak a zöldséget. Azért indult, hogy a kistermelők portékáját frissen lehessen a boltokba juttatni. Folytatódott azzal, hogy a fölösleget átadták a ZÖLDÉRT-nek. Sokszor az lett belőle, hogy mindent átadnak, és amire szükség van, azt visszavásárolják. Sok más baja mellett a legnagyobb: eltűnik a friss zöldség a szövetkezeti boltokból is.

— Nem igaz, hogy mindent átadnak a ZÖLDÉRT-nek, de az igaz, hogy a saját hálózaton belül sem használnak ki minden

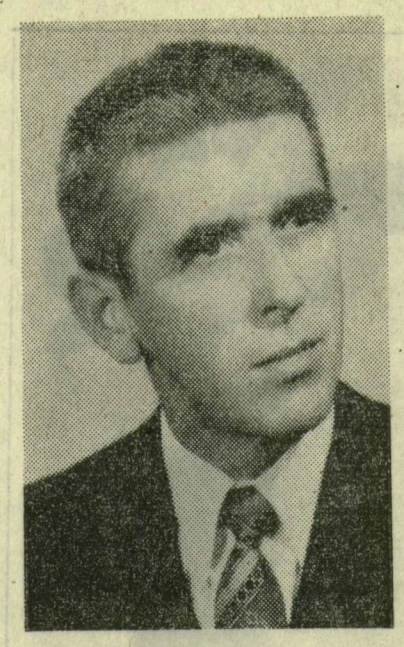

lehetőséget. Bordányban és Kübekházán ugyanaz a szövetkezet a fölvásárló, de nem biztos, hogy a bordányi őszibarackot elviszi a kübekházi saját boltjába, és az itteni salátát elviszi Bordányba. Könnyebb a rendelést leadni, mint elszállítani. Csak azt felejtik el, hogy fonnyadt zöldségért nem szívesen megy a boltba az ember. Rossz az a kereskedő, aki a könnyebb megoldással végeredményben a vevőt tartja távol magától.

— A vendéglátás?

— Sok jót mondhatunk róla. Több a meleg étel, az üzemi és a diákétkeztetés. Ebédre, vacsorára érdemes betérni a szövetkezeti vendéglők többségébe.

— A kis települések és tanyai körzetek?

— Program szerint lépünk előre. Ahol villany von, ott például mindenütt van hűtőszekrény. Az úgynevezett napi cikkek skálája szinte naponta bővül. Fontos például, hogy legyen húskonzerv, zöldségkonzerv, de a napi cikkek listájára került a harisnyanadrág is.

— Bocsánat: a könyv napi cikk?

— Föltétlenül az. Nem panaszkodhatunk, sok könyvet eladunk, de az az érzésem, még többet tudnánk. Régóta nemcsak sóért-parikáért mennek a boltba az emberek.

— Nemsokára kezdődnek a közgyűlések a fogyasztási szövetkezetekben is. Mit vár tőlük?

— A való helyzet részletes elemzését. Kritikusan vizsgálják saját szövetkezetük működését, és kérjék számon, ha mulasztást találnak. Mindent alá kell rendelnünk a lakosság jobb ellátásának. A jobb gazdálkodási eredményeket jobb forgalommal lehet csak elérni, ez pedig jobban szervezett munkát jelent. Közelebb kell jutnunk az emberekhez, hogy igényeiket ismerhessük, és aszerint dolgozzunk. Persze, a szövetkezet gazdáinak nem elég kérni, a kívánságokat elősorolni, anyagilag is hozzá kell járulniok a kereskedelem javításához. Van olyan szövetkezet, ahol az alaprészjegy még mindig száz forint, és van, ahol már az egy tagra jutó részjegy hétszáz. Nyilván, a nagyobb léphet előbbre hamarabb. Van, aki megtakarított pénzét jó kamatra saját szövetkezetének adja kölcsön. Biztos, hogy jól jár, és biztosan jobban bele is néz a kártyába. Azt hiszem, a bizalom jeleként kell értékelnünk mindenképpen — de ennek is föltétele, hogy jussunk közelebb saját tagjainkhoz, és vásárlóinkhoz is.

HORVÁTH DEZSŐ

Munkánk tájképe

Elnagyolt és aprólékosan kidolgozott részletek, komor meg vidám színek egyaránt föllelhetők ezen a képzeletbeli tájképen. A hatalmas vászonnak csupán egyetlen darabját, az ipari munka terepét szemügyre véve: a légkondiconált üzemcsarnok, s a füsttől, olajtól feketére pácolódott műhelyépület éppúgy helyet kapott rajta, mint a veritkező gürcölés, s a központi vezérlőterem műszerfalán a gombok nyomogatása. Munkánk környezete legtöbbször olyan, mint munkánk maga. Ellentmondó, össze nem illő alkotóelemek sűrítője, s ugyanakkor biztató változások foglalata.

A két végpont

Napjainkban a minisztériumi iparban 32 ezer fizikai foglalkozású dolgozik úgy, hogy nagy erőkifejtésre kényszerül, nagyon kedvezőtlen munkakörülmények között. S a másik szélsőség jellemzője: 36 ezren vannak azok, akik feladata — főként a villamosenergia-iparban, a kohászatban, a vegyiparban — különféle automatikusan működő berendezések felügyelete. Majdnem azonos létszámú tábor, némileg azt is jelezve, munkánk tájképe fokozatosan alakul át, nagy lendülettel meghúzott ecsetvonások itt nincsenek.

Megfogalmazhatjuk tehát azt a gyakorlati tapasztalatot, hogy munkánkban — s annak környezetében — a korszerű és az elavult egyszerre van jelen, ezzel is, azzal is számolni kell. A kérdés éppen az, e kettősséggel mennyire számolnak a munkahelyek?

Varázsige: majd

Különféle, így népi ellenőri és szakszervezeti vizsgálatok bizonyítják, a vállalatok tekintélyes csoportja nem fordít folyamatos figyelmet munkánk tájképének szebbé tételére. A majdani építkezésre, rekonstrukcióra, fölújításra hagyatkozva, azon sem változtatnak, amin lehetne. Addig jó lesz így is — hangzik a vélekedés, ám az addig kifejezés gyakran hosszú esztendőket takar. Rábukkantak például a népi ellenőrök olyan esetre, amikor hetedik éve halogatták az illetékesek az üzemi konyha és ebédlő korszerűsítését, mondván, szándékukban áll egy úgynevezett szociális épület tető alá hozása. E valóra nem váltott szándék sok ezer munkaóra veszteséget okozott, mert a zsúfoltság miatt egy, másfél órára nyúlt meg az ebédidő... S a találomra kiválasztott ügy már-már jelképe annak, mennyire huszadrangúnak tartják némelyek a munka tágabb környezetét, holott nemcsak gyakorlati, hanem tudományos ismeretek is aláhúzzák ennek erőteljes hatását a munkavégző közérzetére, a termelékenységre, az áru minőségére.

Az iparban a fizikai foglalkozásúak 54,9 százaléka „nehéz" munkát végez, s azért a macskaköröm, mert e hivatalos kategória nem azonos a köznapi értelmű felfogással, mivel ez utóbbin a puszta erőkifejtést, az izmok igénybevételét érti. A valóságban a kézi munka is lehet könnyű, s a géppel csinált pedig nehéz, mert hiszen a szövőgyári kivarrónő ülve, jól világított, megfelelő hőmérsékletű helyiségben dolgozik, igaz, kézzel, s szemerőltető feladatot végrehajtva, míg társnője a szövődében nyolc vagy tíz gép mentén rója a kilométereket melegben, nagy páratartalmú műhelyben.

Lehetőség az összhangra

Hatalmas summát költenek a népgazdaság szocialista szektorában — a legutóbbi években 68-72 milliárd forintot egy esztendő alatt — gépekre, berendezésekre, s ennek az összegnek a legtekintélyesebb része az iparé. Ma az iparban a létszám 50,6 százaléka lát el gépi munkát, csakhogy így csalóka ez a szám, mert sajnos, sok esetben a gép ellenére is nagy a fizikai igénybevétel, a kézi erőkifejtés. Valójában ennek a tábornak csak a felét teszik ki olyan foglalkoztatottak, akik ténylegesen gépesített feladatokat oldanak meg.

Érdemes tehát az adatok mögé tekinteni, mivel csak így láthatunk tiszta képet. S e kép mutatja, a jelentős fejlesztési kiadások ellenére nem élnek mindenütt az összhangra, a régit és az újat egyeztető cseleketekre módot nyújtó lehetőségekkel. Az automata szövőgépekkel ősrégi kikészítő berendezések állíthatók szembe, az emberi kéz érintése nélkül dolgozó sajtolósorhoz pedig kézikocsikon szállítják a darabonként negyven kilogrammos öntvényeket. Ahogy gyakori eset, a frissen átadott gyártócsarnokok néhány hónap alatt ellomposodnak, mivel senki sem törődik a renddel, a tisztasággal, a gépek letakarításával. Még azok az irányítók sem, akik korábban fogadkoztak, majd ha meglesz az műhely, akkor... Mostanra a munkavédelmi felügyelő észrevételeire egyetlen „érvvel" tudnak felelni: nem kapni takarítószemélyzetet. S az ilyesfajta kifogások sajnálatosan gyakoriak, holott legtöbbször maga az igény, s a fegyelem, no meg a számonkérés hiányzik.

Ne a sor végére

Munkánk tájképe sokféle szembeállításra nyújt lehetőséget, hiszen lelhető automatikák vezérelte robottargoncákkal dolgozó raktárak éppúgy, mint olyanok, ahol egyetlen eszköz van, a gurtni. Beszélhetünk fűtővel, aki pusztán műszereket figyel, s társával, aki tonnaszám lapátolja a szenet a tűztérbe. Szót válthatunk művezetővel, aki intésére daru mozdul, konvejorsor jön mozgásba, s kollégájával, aki — segédmunkás híján — maga vonszolja a súlyos ládákat, beosztottjaival, a nődolgozókkal együtt. Az a tény például, hogy a fizikai foglalkozásúak közül az iparban 49,2 százalék a kisegítő tevékenységet végzők aránya, a legszélsőségesebb munkakörülményeket, -feltételeket takarja. S gyakran szó szerint takarja, azok sem kívánják észrevenni, akik kötelme, dolga a lehetőségekhez mért javítás, jobbítás.

Nemcsak anyagi, hanem szemléleti okok is közrejátszanak abban, hogy munkánk tájképe csúfabb, mint amilyenre az objektív adottságok festik. Éppen ezért nem elég kárhoztatni azt a magatartást, mely anyagiakban, erkölcsiekben, tervekben és cselekedetekben a sor végére utasítja a munka környezetének változtatásával összefüggő teendőket. E magatartás visszaszorítására nem a korholó szó a legjobb eszköz, hanem a szigorú elszámoltatás, a folyamatos ellenőrzés, az irányítók megítélésénél e szempont rangjának mielőbbi megadása.

M. Q.

Jákó Kovács József

Gyász

belül hófehér tél
kívül téli havak
torkomon baltaél
szíven-ütött szavak

belül fekete csönd
kívül üszök-idő
Normandiában csönd
elmúlt viking-idő

belül vér pirosa
kívül pirosló vér
csönd hül a dalokra
testre deszkafedél

Zelk Zoltán

Álmomban hajam visszafeketült

Acsargó emlékek lopóznak utánam,
acsargó emlékek rám is rám találnak,
acsargó emlékek tepernek, kötöznek,
s hurcolnak is vissza már olyan vidékre,
ahol mert fiatal, boldogtalan voltam.
Acsargó emlékek tükröt is emelnek,
patakot és folyót kergetnek elébem,
gyűljenek tengernyi tükörré, hadd lássam:
hajam visszafeketült — — —

oda koronás vénségem,
oda diadalmam!